

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

NGUYỄN HỮU QUYỀN

**NGHIÊN CỨU TÍNH ĐA DẠNG THỰC VẬT TRONG MỘT
SỐ TRẠNG THÁI THẨM THỰC VẬT TỰ NHIÊN Ở XÃ KÝ
PHÚ, HUYỆN ĐẠI TỪ, TỈNH THÁI NGUYÊN LÀM CƠ SỞ
CHO CÔNG TÁC BẢO TỒN**

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

THÁI NGUYÊN – 2011

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

NGUYỄN HỮU QUYÊN

**NGHIÊN CỨU TÍNH ĐA DẠNG THỰC VẬT TRONG MỘT
SỐ TRẠNG THÁI THẨM THỰC VẬT TỰ NHIÊN Ở XÃ KÝ
PHÚ, HUYỆN ĐẠI TỪ, TỈNH THÁI NGUYÊN LÀM CƠ SỞ
CHO CÔNG TÁC BẢO TỒN**

CHUYÊN NGÀNH: SINH THÁI HỌC

MÃ SỐ: 60.42.60

LUẬN VĂN THẠC SĨ SINH HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. LÊ NGỌC CÔNG

THÁI NGUYÊN – 2011

Lời cảm ơn

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc nhất đến **PGS.TS. Lê Ngọc Công** - người thầy đã tận tình hướng dẫn, truyền đạt những kiến thức và kinh nghiệm quý báu để em có thể hoàn thành luận văn này.

Em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến các thầy cô giáo Khoa Sinh-KTNN trường Đại học Sư phạm, khoa Sau Đại học - Đại học Thái Nguyên đã nhiệt tình giảng dạy và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Tôi cũng xin trân trọng cảm ơn UBND xã Ký Phú, Chi cục Kiểm lâm tỉnh Thái Nguyên, phòng Thống kê huyện Đại Từ!

Qua đây tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành đến trường THPT Lưu Nhân Chú- Đại Từ và Trường PT Vùng Cao Việt Bắc – tỉnh Thái Nguyên đã tạo mọi điều kiện thuận lợi và giúp đỡ tôi trong suốt thời gian học Cao học!

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn tới toàn thể gia đình, bạn bè và đồng nghiệp đã luôn cổ vũ, động viên tôi trong suốt thời gian qua!

Trong quá trình thực hiện luận văn do còn hạn chế về mặt thời gian, kinh phí cũng như trình độ chuyên môn nên không tránh khỏi những thiếu sót. Rất mong nhận được những ý kiến quý báu của các thầy cô giáo, các nhà khoa học, cùng bạn bè, đồng nghiệp!

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày 26 tháng 9 năm 2011

Tác giả

Nguyễn Hữu Quyền

Luận văn đã được chỉnh sửa theo góp ý của hội đồng bảo vệ luận văn ngày 24/09/ năm 2011 tại Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên

Trưởng khoa Sinh – KTNN

PGS. TS Lê Ngọc Công

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đề tài luận văn khoa học: “Nghiên cứu tính đa dạng thực vật trong một số trạng thái thảm thực vật tự nhiên ở xã Ký Phú, huyện Đại Từ, tỉnh Thái Nguyên làm cơ sở cho công tác bảo tồn ” là hoàn toàn của tôi.

CÁC TỪ VIẾT TẮT

Viết tắt	<i>Viết đầy đủ</i>
CR	Loài rất nguy cấp
EN	Nguy cấp
VU	Sẽ nguy cấp
EX	Loài tuyệt chủng
IUCN	The International Union for Conservation of Nature and Natural Resources - Tổ chức Bảo tồn thiên nhiên và Tài nguyên thiên nhiên Quốc tế
KVNC	Khu vực nghiên cứu
NXB	Nhà xuất bản
ODB	Ô dạng bản
OTC	Ô tiêu chuẩn
TĐT	Tuyến điều tra
TCN	Trước công nguyên
UBND	Ủy ban nhân dân

DANH MỤC CÁC BẢNG VÀ HÌNH

Bảng 2.1: Số hộ, số khẩu và các dân tộc trên địa bàn xã Ký Phú.....	29
Bảng 4.1: Số lượng và tỷ lệ (%) sự phân các taxon thực vật ở KVNC	38
Bảng 4.2: Số lượng và tỷ lệ (%) các họ, chi, loài trong các trạng thái thảm thực vật ở KVNC.....	40
Bảng 4.3: Các chi có từ 2 loài trở lên trong các trạng thái thảm thực vật ở KVNC	41
Bảng 4.4: Các họ có từ 2 loài trở lên trong các trạng thái thảm thực vật ở KVNC	46
Bảng 4.5: Danh lục các loài thực vật điều tra được trong các trạng thái thảm thực vật ở KVNC.....	48
Bảng 4.6: Thành phần dạng sống trong khu vực nghiên cứu.....	65
Bảng 4.7: Thành phần dạng sống trong các trạng thái thảm thực vật.....	66
Bảng 4.8: Các loài thực vật có nguy cơ bị tuyệt chủng ở KVNC.....	72
Hình 4.1. Biểu đồ : Phân bố của các bậc taxon ở KVNC.....	40
Hình 4.2. Biểu đồ : Tỷ lệ các họ, chi và loài trong các trạng thái thảm thực vật ở KVNC	41
Hình 4.3. Biểu đồ : Thành phần dạng sống trong khu vực nghiên cứu.....	66
Hình 4.4. Biểu đồ : Thành phần dạng sống trong các trạng thái thảm thực vật.....	67

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Đặt vấn đề.....	1
2. Mục tiêu nghiên cứu.....	2
3. Phạm vi nghiên cứu.....	3
4. Đóng góp mới của luận văn.....	3
Chương 1: TỔNG QUAN TÀI LIỆU	4
1.1. Những nghiên cứu về thảm thực vật và hệ thực vật trên thế giới và Việt Nam.....	4
1.1.1. Những nghiên cứu về thảm thực vật.....	4
1.1.2. Những nghiên cứu về hệ thực vật.....	7
1.2. Những nghiên cứu về thành phần loài, thành phần dạng sống và cấu trúc.....	9
1.2.1. Những nghiên cứu về thành phần loài.....	9
1.2.2. Những nghiên cứu về thành phần dạng sống.....	14
1.2.3. Những nghiên cứu về cấu trúc rừng.....	17
1.3. Những nghiên cứu về các loài thực vật quý hiếm có nguy cơ tuyệt chủng.....	20
1.4. Những nghiên cứu về thảm thực vật, đa dạng thực vật ở Thái Nguyên và khu vực nghiên cứu.....	22
Chương 2: ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN - XÃ HỘI VÙNG NGHIÊN CỨU	24
2.1. Điều kiện tự nhiên vùng nghiên cứu.....	24
2.1.1. Vị trí địa lý, ranh giới.....	24
2.1.2. Địa hình.....	24
2.1.3. Đất đai.....	25
2.1.4. Khí hậu, thủy văn.....	25
2.1.5. Tài nguyên khoáng sản.....	27
2.1.6. Tài nguyên rừng.....	28
2.2. Điều kiện xã hội vùng nghiên cứu.....	28
2.2.1. Dân số, dân tộc.....	28
2.2.2. Hoạt động nông lâm nghiệp.....	30
2.2.3. Giao thông, thủy lợi.....	31
2.2.4. Văn hóa, giáo dục, y tế.....	31
2.2.5. Điện, nước sạch.....	31
Chương 3: ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	33
3.1. Đối tượng nghiên cứu.....	33

3.2. Phương pháp nghiên cứu	33
3.2.1. Phương pháp tuyển điều tra (TĐT) và ô tiêu chuẩn (OTC).....	33
3.2.2. Phương pháp thu thập số liệu.....	34
3.2.3. Phương pháp phân tích mẫu thực vật.....	34
3.2.4. Phương pháp điều tra trong nhân dân	35
3.2.5. Phương pháp kế thừa.....	35
Chương 4: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU.....	36
4.1. Đa dạng các trạng thái thảm thực vật ở KVNC.....	36
4.1.1. Trạng thái thảm cỏ.....	36
4.1.2. Trạng thái thảm cây bụi.....	36
4.1.3. Trạng thái rừng thứ sinh nhân tác	37
4.1.4. Trạng thái rừng trồng.....	37
4.1.5. Trạng thái cây nông nghiệp.....	37
4.2. Đa dạng về hệ thực vật trong KVNC.....	37
4.2.1. Đa dạng các bậc taxon trong các trạng thái thảm thực vật ở KVNC.....	38
4.2.2. Đa dạng về số chi và số họ trong các trạng thái thảm thực vật.....	40
4.2.3. Đa dạng thành phần dạng sống trong các trạng thái thảm thực vật.....	65
4.2.4. Đa dạng tài nguyên cây có ích trong các trạng thái thảm thực vật.....	71
4.2.5. Các loài thực vật có nguy cơ tuyệt chủng trong KVNC.....	72
4.3. Các nguy cơ gây suy giảm đa dạng sinh học ở KVNC.....	73
4.3.1. Khai thác gỗ và lâm sản ngoài gỗ trái phép.....	74
4.3.2. Sự suy giảm do cháy rừng.....	76
4.3.3. Sự suy giảm do gia tăng dân số.....	77
4.3.4. Sự suy giảm do đói nghèo của các cộng đồng dân cư sinh sống trong khu vực nghiên cứu.....	78
4.4. Đề xuất một số biện pháp nhằm bảo tồn các trạng thái thảm thực vật ở KVNC.....	79
4.4.1. Các biện pháp về chính sách.....	79
4.4.2. Các biện pháp về quản lý, bảo vệ và phục hồi thảm thực vật.....	80
4.4.3. Các biện pháp về kỹ thuật.....	81
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ.....	82
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	84

MỞ ĐẦU

1. Đặt vấn đề

Rừng đóng vai trò hết sức quan trọng đối với con người. Nếu không có rừng thì xã hội loài người sẽ không thể tồn tại được. Trong vài thập kỷ gần đây do sự tàn phá của chiến tranh, do những sai lầm trong công cuộc “*phát triển nhanh*” của đất nước làm cho rừng của nước ta bị suy thoái nặng nề, độ che phủ giảm sút đến mức báo động, chất lượng của rừng cũng bị hạ thấp quá mức. Những sự mất mát về rừng là khó có thể bù đắp được và đã gây nhiều tổn thất lớn về kinh tế, về công ăn việc làm và cả về phát triển kinh tế xã hội một cách lâu dài. Loài người đã và đang phải hứng chịu những tổn thất do việc mất rừng gây ra.

Hiện nay khi dân số tăng nhanh, nhu cầu cải thiện đời sống con người ngày càng được nâng cao, sự phát triển mạnh của công nghiệp đã dẫn tới khai thác quá mức tài nguyên rừng, thu hẹp diện tích đất rừng... gây hậu quả nghiêm trọng cho các vùng sinh thái trên thế giới. Ban đầu diện tích rừng chiếm 6 tỉ ha trên bề mặt trái đất, diện tích này còn 4,4 tỉ ha năm 1958 đến năm 1973 còn 3,8 tỉ ha. Hiện nay diện tích rừng còn khoảng 2,9 tỉ ha. Các nhà khoa học đã dự báo rằng hàng năm trên thế giới bị mất 16,7 triệu ha rừng. Nếu tiếp tục đà này trong vòng 166 năm nữa, trên trái đất sẽ không còn rừng [60]

Ở Việt Nam, theo P.Maurand thì năm 1943 có 14,352 triệu ha rừng chiếm 43% diện tích đất nước [60]

Từ năm 1945 – 1975 nước ta mất 3 triệu ha, tỉ lệ che phủ của rừng giảm từ 43% (1943) xuống còn 38% (1975). Từ năm 1975 – 1995 tỉ lệ che phủ của rừng giảm xuống còn 28% (1995), cả nước chỉ còn khoảng 9,3 triệu ha rừng (trong đó có 1 triệu ha rừng trồng) [9]. Hiện nay diện tích rừng bị giảm ước tính vào khoảng 200.000 ha/năm trong đó 60.000 ha bị chặt để chuyển thành đất nông nghiệp ngoài kế hoạch, 50.000 ha bị cháy và 90.000 ha bị khai thác

làm gỗ củi. Trong khi đó tốc độ trồng rừng khoảng 50.000 – 100.000 ha/năm không thể bù lại tốc độ mất rừng [52].

Chính vì vậy, những năm gần đây Đảng và nhà nước ta hết sức chú trọng vấn đề bảo vệ, phát triển và phục hồi rừng nói riêng và thảm thực vật nói chung. Thảm thực vật là đối tượng chịu tác động không ngừng của các nhân tố vô sinh và hữu sinh, đồng thời còn là nơi xảy ra quá trình diễn thế, quá trình phục hồi và suy thoái rừng. Để xây dựng kế hoạch trong việc bảo vệ, phục hồi và khai thác có hiệu quả tài nguyên rừng cũng như nắm vững quy luật phát triển của nó, chúng ta cần hiểu biết về tính đa dạng thực vật.

Đại Từ là huyện trung du miền núi, nằm ở phía Tây Bắc của tỉnh Thái Nguyên và nằm ở sườn Đông của dãy núi Tam Đảo, có diện tích tự nhiên 57.790 ha, trong đó diện tích đất lâm nghiệp là 28.021 ha với diện tích rừng tự nhiên 16.022 ha, rừng trồng 11.999 ha [37]. Xã Ký Phú nằm ở phía Nam huyện Đại Từ, phía Bắc giáp xã Lục Ba, Đông giáp xã Vạn Thọ, Tây giáp xã Văn Yên và phía Nam giáp xã Cát Nê. Với diện tích đất tự nhiên 1.949,62 ha trong đó có 693,24 ha là đất lâm nghiệp. Đây là một xã có nhiều rừng của huyện Đại Từ rất thuận lợi cho nghiên cứu tính đa dạng thực vật làm cơ sở cho công tác bảo tồn. Vì vậy chúng tôi chọn đề tài “ *Nghiên cứu tính đa dạng thực vật trong một số thảm thực vật tự nhiên ở xã Ký Phú, huyện Đại Từ tỉnh Thái Nguyên làm cơ sở cho công tác bảo tồn*”.

2. Mục tiêu nghiên cứu

- Xác định tính đa dạng của hệ thực vật và thảm thực vật ở khu vực nghiên cứu.
- Đề xuất các biện pháp cụ thể để bảo tồn đa dạng thực vật ở khu vực nghiên cứu.